

DOCUMENTAR

**Moțiunea privitoare la detenția
„inadaptaților sociali”**

Doc. 15483
17 martie 2022

Detenția „inadaptaților sociali”

Propunere de rezoluție
depusă de Comisia pentru afaceri sociale, sănătate și dezvoltare durabilă

Această moțiune nu a fost discutată în Adunare și îi angajează doar pe cei care au semnat-o

Dreptul la libertate este unul dintre cele mai fundamentale drepturi ale omului și, ca atare, este garantat în numeroase tratate internaționale privind drepturile omului, inclusiv Convenția europeană a drepturilor omului.

Cu toate acestea, Convenția este singurul tratat internațional privind drepturile omului care include o limitare a dreptului la libertate în mod specific pe baza deficienței, formularea sa fiind la articolul 5 (1) (e), care exclude anumite grupuri (persoanele „inadaptate social” [“socially maladapted”] în formularea Curții Europene a Drepturilor Omului) de la exercitarea deplină a dreptului la libertate.

Formularea Convenției, care se pare că provine din mișcarea eugenică, sugerează că persoanele care sunt „alienate, alcoolice sau dependente de droguri sau vagabonzi” nu se bucură în mod egal de dreptul la libertate. Reținerea acestor persoane expune, în practică, aceste grupuri vulnerabile unui risc mai mare de încălcare sistemică a drepturilor, din motivul fals că ele pot reprezenta un pericol pentru siguranța publică sau că propriile lor interese ar putea necesita detenția lor. În urma schimbării de paradigmă la nivel mondial exemplificată de Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități, Adunarea Parlamentară a solicitat deja în unanimitate încetarea coerciției în domeniul sănătății mintale. Comisia sa pentru afaceri sociale, sănătate și dezvoltare durabilă lucrează în prezent la un raport privind dezinstituționalizarea persoanelor cu dizabilități. Regatul Unit, la rândul său, tocmai a abrogat Legea vagabondajului din 1824 și dispozițiile legale conexe.

Adunarea ar trebui, prin urmare, să analizeze modul în care dezvoltarea și promovarea alternativelor la detenția „inadaptaților sociali” ar putea ajuta statele membre ale Consiliului Europei să se adapteze vremurilor și să se îndepărteze de conceptul discriminatoriu de excludere a anumitor grupuri de la protecția drepturilor omului.

Marius TURDA
Universitatea Oxford Brookes

Eugenia și stigmatizarea indivizilor „cu boli mintale”

O moțiune privind detenția persoanelor „inadaptate social” (“socially maladjusted”) a fost înaintată de Comisia pentru Afaceri Sociale, Sănătate și Dezvoltare Socială Durabilă a Consiliului Europei la 17 martie 2022 și aprobată de Adunarea Parlamentară a Consiliului. Domnul Stefan Schennach a fost numit raportor. În data de 22 martie 2023, profesorul Marius Turda a participat, în calitate de expert, la o întâlnire la Paris organizată de Comisia menționată.

NRDO

„O minte bolnavă este o povară pentru națiune în mai multe feluri”. Așa a afirmat Lewellys Barker, profesor de medicină la Universitatea Johns Hopkins, la Conferința de igiena mintală care a avut loc la New York în luna noiembrie 1912. Barker a fost, de asemenea, un susținător al eugeniei, așa-numita știință a îmbunătățirii umane și a reproducerii planificate. Scopul principal al eugeniei este de a „îmbunătăți” „calitatea” genetică a populației umane prin controlul reproducerii și, la extremă, prin eliminarea celor care erau considerați a fi „inapti”, fizic și / sau mintal.

Omul de știință englez Francis Galton – un văr al lui Charles Darwin – a fost cel care a inventat termenul „eugenie” în 1883, plecând de la expresia greacă „bine născut”. Galton a definit eugenia ca fiind „studiul factorilor aflați sub controlul social care pot îmbunătăți sau afecta calitățile rasiale ale generațiilor viitoare, fie fizic, fie mintal”. Galton a inventat, de asemenea, expresia „natură sau cultură”, crezând ferm în prima. El a acordat prioritate vieții persoanelor considerate valoroase din punct de vedere ereditar, în timp ce a creat o serie de măsurători și teste pentru a demonstra inferioritatea intelectuală și, prin urmare, lipsa de valoare reproductivă a indivizilor considerați mai puțin valoroși.

Din Marea Britanie, eugenia s-a răspândit repede și departe. A găsit foarte repede un mediu ospitalier în multe țări din întreaga lume, unde a fost primită și îmbrățișată pe deplin de multe profesii. Curând a devenit un fenomen global.

În luna iulie 1912, la Londra a fost convocat Primul Congres Internațional de Eugenie, cu peste 400 de participanți. Până atunci fuseseră deja înființate societăți eugenice în Germania, Marea Britanie, Suedia și Statele Unite.

De la bun început, eugenistii au susținut că societatea trebuie protejată de numărul tot mai mare al celor pe care i-au etichetat „inapți”, „inadaptați”, „bolnavi mintal”, „slabi la minte”, „disgenici” și „anormali” din cauza dizabilităților lor fizice și mintale. Corpurile lor erau marcate eugenic, etichetate astfel și în consecință, stigmatizate.

Ideile de productivitate economică și socială au izvorât și din argumente eugenice întrucât, dacă un bărbat sau o femeie erau „bolnavi mintal”, rezulta că erau „inadaptați” social și „inapți” din punct de vedere biologic. Prin urmare, era potrivit, susțineau eugenistii, să se controleze reproducerea acestor oameni.

În acest scop, au fost introduse legi privind sterilizarea și căsătoria. Prima lege privind sterilizarea din lume a fost adoptată în anul 1907, în statul american Indiana. Elveția a fost prima țară din Europa care a introdus o legislație privind căsătoria motivată eugenic, prin Codul Civil din 1907, care a intrat în vigoare în anul 1912. Articolul 97 din această lege federală interzicea căsătoria persoanelor care erau „bolnave mintal”. Elveția, și anume cantonul Vaud, a legalizat, de asemenea, sterilizarea eugenică a „bolnavilor mintali” încă din 1928. Un an mai târziu, Danemarca a devenit prima țară europeană care a introdus o lege privind sterilizarea.

În Anglia, Asociația Națională pentru Promovarea Bunătății celor „Slabi de Minte” a fost înființată în anul 1896, deschizând calea către formarea Comisiei Regale pentru Îngrijirea și Controlul celor „Slabi de Minte”, creată în 1904. Patru ani mai târziu această comisie și-a publicat raportul în 8 volume. Evaluarea a fost sumbră: 150.000 de oameni din Anglia și Țara Galilor „sufereau de defecte mintale – nefericiți cu ei înșiși, o povară jalnică pentru familiile lor și o sursă tot mai mare de cheltuieli și pericol pentru comunitate”.

În urma recomandării acestei comisii, în luna iulie 1913 a fost adoptată de Parlament o „Lege a deficienței mintale”, care a intrat în vigoare la 1 aprilie 1914. Aceasta codifica patru categorii de oameni cu „minte bolnavă”: „idioți”, „imbecili”, „slabi la minte” și „imbecili morali” (într-un amendament din 1927 la lege, ultima categorie a fost redenumită „deficienți morali”). Legea a subliniat, de asemenea, obligațiile autorităților locale în ceea ce privește înființarea instituțiilor speciale pentru aceste persoane.

Apoi, în anul 1924, a fost creat un Comitet pentru Deficiențe Mintale, care era un comitet mixt al Consiliului pentru Educație (înființat în 1899) și al Consiliului de Control pentru Nebunie și Deficiențe Mintale (înființat în 1913). Scopul a fost de a „lua în considerare problemele prezentate de deficiență mintală în rândul copiilor de vârstă școlară”. Cu toate acestea, raportul, atunci când a fost publicat în anul 1929, se ocupa atât de copilul „defect mintal”, cât și de „adultul defect”.

În același an, Societatea de Eugenie a înființat un comitet pentru a elabora un proiect de lege privind sterilizarea, prezidat de președintele societății, un funcționar public prominent, Bernard Mallet. Doi ani mai târziu, maiorul Archibald Church, parlamentar laburist și membru al Societății de Eugenie, a introdus un proiect de lege în Camera Comunelor, privitor la sterilizare, dar acesta a fost respins. În 1932, a fost înființat un alt comitet sub conducerea președintelui Comisiei de Control, Lawrence Brock, care a recomandat din nou legalizarea sterilizării voluntare pentru

trei categorii identificabile de pacienți: cei cu „defecte mintale”, persoane care suferă de o dizabilitate fizică transmisibilă (de exemplu, orbire ereditară) sau persoane susceptibile de a transmite tulburări sau defecte mintale.

Termenul „inadaptat” social, deși utilizat de eugenisti încă din anii 1920, a apărut pentru prima dată în în Legea Educației din 1944. Definiția era următoarea: „Elevii inadaptați prezintă semne de instabilitate emoțională sau tulburări psihologice și necesită un tratament educațional special pentru a-și realiza readaptarea personală, socială sau educațională”. Ministerul Educației a înființat, de asemenea, un Comitet pentru Copiii Inadaptați în scopul investigării problemelor asociate lor în ceea ce privește tratarea acestora în cadrul sistemului educațional. Președintele său a fost J. E. A. Underwood, medic-șef în Ministerul Educației. Comitetul și-a publicat raportul în 1955. Foarte important, a sugerat că „Inadaptarea [nu era] un termen medical care diagnostica o afecțiune medicală. Nu trebuie [...] să fie echivalat cu un comportament rău, delincvență, ciudățenie sau subnormalitate educațională. Nici nu este același lucru cu o abatere de la normal; deși este adevărat că multe abateri sunt semne de inadaptare, unele pot implica doar o parte a dezvoltării copilului și pot să nu afecteze sănătatea sa mintală”.

Propunerile eugenice au continuat să atragă sprijin politic și științific după sfârșitul celui de-Al Doilea Război Mondial. Se crede că atunci când pacea a fost declarată în 1945, a adus cu ea nu numai înfrângerea Germaniei naziste, ci și condamnarea aproape universală a eugeniei. Dar, la fel ca ultima sămânță de pădăie care se agață de floare până când este suflată de vânt, eugenia s-a agățat de sprijinul primit de la oameni de știință și experți pentru a se replanta în pământ proaspăt. Însăși noțiunea de „minte bolnavă” a fost reintrodusă prin conceptul de „inadaptare” în anii postbelici și apoi aplicată mai larg pentru a perpetua stigmatizarea eugenică a diferitelor grupuri sociale.

Legătura dintre dizabilitatea mintală și inadecvarea socială a rămas necontestată în anii 1950 și 1960. Desigur, influența crescândă a factorilor de mediu și sociali asupra dezvoltării comportamentului uman a reorientat limbajul rasist al eugeniei, sau mai exact, al premiselor sale principale, exprimate atât prin normalizarea discursurilor despre eficiența socială, cât și prin practicile juridice centrate pe controlul reproducerii care au continuat în perioada postbelică.

Din punct de vedere istoric, conceptul de „minte bolnavă” – în toate permutările sale – a jucat un rol semnificativ în modelarea gândirii și practicii eugenice, și nu numai în Marea Britanie. A fost implementat într-o varietate de moduri pentru a stigmatiza și dezumaniza persoanele cu dizabilități și, de asemenea, pentru a promova practicile discriminatorii și marginalizarea persoanelor care se confruntau cu dificultăți de integrare socială. Discursurile eugenice cu privire la ceea ce constituie comportamente și atitudini normale/anormale au fost încadrate, central, în jurul reprezentărilor indivizilor considerați a fi „apți” și respectiv „inapți” mintal și, în cele din urmă, au condus la noi moduri importante de privare de drepturi sociale, economice și politice și la erodarea drepturilor femeilor și bărbaților etichetați ca fiind „bolnavi mintal”.

Având în vedere acest context eugenic, este, prin urmare, extrem de problematic să continuăm să folosim această expresie în Convenția europeană a drepturilor omului. Este important să acordăm atenție cuvintelor pe care le folosim, deoarece limbajul în sine este folosit pentru a menține discriminarea. De zeci de ani, acest descriptor eugenic a rămas neremarcabil și necontestat. A venit timpul pentru o nouă privire asupra întregii problematice și pentru a confrunța aderarea persistentă la gândirea eugenică după cel de-Al Doilea Război Mondial.